

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
11 нчы сыйныф**

ВАРИАНТ 2

**Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 61**

I. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Авазның төп үзенчәлекләре буенча сүзне билгеләгез. (2 балл)

Тел алды тартыгы, йомык, саңгырау; түбән күтәрелешле, алгы рәт сузыгы, иренләшмәгән; ирен-ирен тартыгы, сонор.

- а) сан;
- ә) фән;
- б) тәм;
- в) шәл.

2. Күчерелмә мәгънәдә килгән сүзе булган жөмләне билгеләгез. (2 балл)

- 1) Дусларны автобуска кадәр озата бардык.
- 2) Без гөлләргә су сибеп йөрибез.
- 3) Апам, бернигә дә карамыйча, хат язуын дәвам итте.
- 4) Бу китап 388 биттән тора икән.

3. Этнонимика терминына дәрәс бирелгән аңлатманы билгеләгез. (2 балл)

- 1) тел белеменң кеше исемнәрен өйрәнә торган бүлеге;
- 2) тел белеменң төрле кушаматларны өйрәнә торган бүлеге;
- 3) тел белеменң төрле кабилә, халык исемнәрен өйрәнә торган бүлеге;
- 4) тел белеменң төрле торак пунктларның исемнәрен өйрәнә торган бүлеге.

4. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

Озынча тукыма кисәгеннән гыйбарәт билбау

- 1) альяпкыч
- 2) пута
- 3) күкрәкчә
- 4) каеш

5. Жөмлөдөгө сыйфат фигыльне билгеләгез. (2 балл)

Бу жәһәттән ул төзекләндрүдән соң Казаныбызның 39 нчы мәктәбенә тапшырылачак Л.Толстой музеең мисалга китерде. ("Мәдәни жомга")

- 1) жәһәттән
- 2) төзекләндрүдән
- 3) тапшырылачак
- 4) китерде

6. Мәкальнең дәвамын дәрәс билгеләгез. (2 балл)

Ук берне үтерсә,

- 1) туп икене үтерер.
- 2) ул исән калмас.
- 3) тел менне үтерер.
- 4) исе дөньяга сыймас.

7. Жөмлөдә <...> тамгасы урынына тыныш билгесенең куелышы дәрәс күрсәтелгән очракны билгеләгез. (2 балл)

Хәзер син әнә тегендә < ... > дөньяның икенче бер читендә кирәк.

- 1) нокталы өтер куела
- 2) сызык куела
- 3) биредә өтер билгесе куела
- 4) биредә бернинди дә тыныш билгесе куелмый.

8. Жөмлөдә ничә компонент булуы, аларның үзара ничек бәйләнүе һәм жөмләнең төрә билгеләнгән жавапны күрсәтегез. (2 балл)

Су буйларын яңгыратып,

Сызгырдым – борылмадың (Ә. Атнабаев)

- 1) ике, санау интонациясе ярдәмендә бәйләнгәннәр, бу – теркәгечсез тезмә кушма жөмлә;
- 2) бер, бу – гади жөмлә;
- 3) ике, аныклау интонациясе ярдәмендә бәйләнгәннәр, бу – иярченле кушма жөмлә;
- 4) ике, каршы кую интонациясе ярдәмендә бәйләнгәннәр, бу – теркәгечсез тезмә кушма жөмлә.

9. Жөмлөдөгә кушма сүзне күчереп языгыз. (2 балл)

Беркөнне тәрәзәдән караса, үз күзләренә үзе ышанмады: ямь-яшел яфраклы Бакча чәчкәсе, көлә-көлә, жылдә тирбәлә. (Н.Каштан)

Жавап: _____

10. Жөмлөдә куелырга тиешле тыныш билгесен языгыз. (2 балл)

Көн саен шулай Зөһрә мәктәптән йөгереп кайта да стенада эленеп торган календарь каршына килә. (Г.Гыйльманов)

Жавап: _____

II. Теоретик бирем.

Иярченле кушма жөмлө турында языгыз, мисаллар китереgez. (6 балл)

III. Уйлагыз һәм жавапларны языгыз.

1. Мәкаль һәм андагы хайван атамасын тәңгәлләштерегез, жавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

А) Авыр йөкне... тартыр.	1) керпе
Ә) ... аягын күреп булмый.	2) тычкан
Б) Араларыннан кара ... үткән.	3) үгез
В) Койрыгына бассаң, дә чыелдый.	4) мәче
Г) мөгезеннән эләктер.	5) ат

Жавап : _____

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәресен сайлап, астына сызыгыз. (5 балл)

Каз ул – (кулга/өйгә/гаиләгә) ияләштерелгән иң борынгы йорт кошларының берсе. Халык (элек-электән/борынгы заманнан/борынгы чордан) (чиксез / күп / гаять) итеп каз асарга яраткан. Беренчедән, аның мамыгыннан мендәр, түшәк-ястыклар ясаганнар. Мендәрләрдән башка авыл йортын күз алдына китереп буламы соң? Икенчедән, каз итеннән бик (оста/уңган/дөрес) итеп эзерләгән каз бәләшенә, каз тәбикмәгенә, какланган казга житәме соң!

Каз – туйларның да төп (күрке/асылы/гайте). Чөнки кыз яки улның туен үткәргәндә пар каз (борынгыдан/элеккеге/бер вакыттан) инде туйның хөрмәтле күчтәнәче булган. Хәер, бүген дә туйларда каз чыгару йоласы яшәп килә эле. Бу (йола/гадәт/очрак) ул эш кенә түгел, матур итеп аралашу, күңел ачу, үзеңне күрсәтү чарасы да. *(Вакытлы матбугаттан)*

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрәфләрне куегыз. (2 балл)

Ак кәгазьдән к...ләм эзе тиз жуела,
Караны да, тушьларны да жуеп була.
Ташка язган сүзләрне дә еллар ала.
Күңелләргә язылган сүз мә...ге кала.

Синең бурыч <....> күңеллэргә сүзләр язу,
Язар өчен алтын сүзләр эзләп табу.
Әзер юлдан үз көңә бару жиңел.
Тигез жирдә юл салу да а...ыр т...гел. (Э. Мөәминова)

3. Шигырьнең икенче куплетындагы <....> тамгасы урынына куелырга тиешле тыныш билгесен языгыз. **(2 балл)**

4. Язар өчен алтын сүзләр эзләп табу жөмләсеннән күчерелмә мәгънәле сүзне күчереп языгыз. **(2 балл)**

5. Беренче куплеттан сыйфат фигыльләрне күчереп языгыз, мәгънәле кисәкләргә аерыгыз, шартлы билгеләр белән күрсәтегез, морфологик анализ ясагыз. **(5 балл)**

6. Шигырьдән ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. **(2 балл)**

7. Ташка язган сүзләрне дә еллар ала жөмләсенә синтаксик анализ ясагыз. **(2 балл)**

8. “Күңелгә язылган матур сүз” темасына 9-10 жөмлэдән торган инша языгыз. **(10 балл)**